

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

2. Державний архів Миколаївської області, Ф. Р-992, оп. 12, спр. 881. Розпорядження голови Миколаївської облдержадміністрації від 12.07.2000 № 507-р «Про державний облік і охорону пам'яток археології». арк. 2–56.
3. Денисенко Г. Г. Культурна спадщина у формуванні історичної пам'яті. Київ: Інститут історії України НАН України, 2018. 319 с.
4. Закон України «Про охорону культурної спадщини». Відомості Верховної Ради. 08.06.2000. № 1805-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення – 14.08.2025).
5. Мазур Т. В. Охорона культурної спадщини в Україні: історико й теоретико-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2021. 423 с.
6. Накази управління культури, національностей та релігій Миколаївської обласної державної адміністрації «Про внесення змін до Переліку об'єктів культурної спадщини». URL: <https://web.archive.org/web/20210228220220/http://uknr.mk.gov.ua/ua/1360827607/1467636767/> (дата звернення – 14.11.2023).
7. Про затвердження Порядку обліку об'єктів культурної спадщини. Наказом Міністерства культури України від 11.03.2013 № 158 (зі змінами згідно наказу Міністерства культури України від 27.06.2019 № 501). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення – 14.11.2023).
8. Постанова КМУ від 3 вересня 2009 р. № 928 «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення – 12.01.2024).

Ryzheva N., Head of the History Department, V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institut of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), ryzheva.nadiya@gmail.com

Dovbnia V., Postgraduate Student specialty 032 History and archaeology, V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institut of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), vladsilav.valerievich@gmail.com

MONUMENT PROTECTION ACTIVITIES ON THE TERRITORY OF MYKOLAIV REGION (2000–2019)

The development of monument protection activities in the territory of the Mykolaiv region in 2000–2019 is considered. Attention is paid to the relevant regulatory and legal principles in the field of cultural heritage protection for the specified period. The main trends and patterns in the monument protection activities of the region are highlighted.

Keywords: Mykolaiv region, monument, cultural heritage, monument protection activities, local history.

УДК 623.444.2:930.85(477)"08/10"

Рижєва Н.

завідувач кафедри історії, Навчально-науковий педагогічний інститут ім. В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), ryzheva.nadiya@gmail.com

Михайлов М.

аспірант спеціальності 032 Історія та археологія, Навчально-науковий педагогічний інститут ім. В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), mihal.99ua@gmail.com

КУЛЬТУРНІ ВЗАЄМОВПЛИВИ У ДЕКОРАТИВНОМУ ОЗДОБЛЕННІ ПІХОВ МЕЧІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Проаналізовано декоративне оздоблення піхов мечів Русі як показник культурних взаємовпливів у Європі IX–XI ст. Розглянуто локальні та північні традиції орнаментативності, впливи скандинавського та балтійського мистецтва, а також виготовлення наконечників піхов. Визначено роль території України як важливого центру ремісничого виробництва і між-культурних контактів.

Ключові слова: піхви мечів, декоративне оздоблення, Київська Русь, культурні взаємовпливи, археологія.

Матеріальна культура європейського середньовіччя є одним із ключових напрямів археологічних та історичних досліджень, адже вона відображає як локальні особливості розвитку європейського суспільства, так і широкі культурно-торгівельні зв'язки різних регіонів. У IX–XI ст. Київ та Північне Причорномор'я були важливими зонами міжкультурної взаємодії. Через них проходили торговельні шляхи, що поєднували Скандинавію, Балтію, слов'янський світ і Візантію. Русь як політичне та культурне утворення виступала одним із головних осередків цього процесу, інтегруючи різноманітні традиції та переосмислюючи їх у локальному середовищі. Археологічні артефакти металевих наконечників піхов

мечів на території України доводять, що регіон був важливим осередком виробництва і поширення нових форм художньої культури, залишки оздоблення піхов мечів ілюструють не лише військові традиції, але й мистецькі впливи, що формувалися на перехресті культурних шляхів у добу раннього середньовіччя.

Термін «піхви мечів» у контексті Русі позначає спеціалізовані футляри для клинків, призначені для їхнього збереження, захисту та транспортування. Як складова воїнського спорядження, піхви виконували не лише утилітарну, а й декоративну функцію, оскільки могли мати художнє оздоблення, що відображало соціальний статус власника. З археологіч-

ної точки зору, піхви становлять важливий об'єкт дослідження, адже вони зберігають відомості про технологічні прийоми обробки матеріалів, характерні орнаментальні мотиви та культурні традиції військової еліти досліджуваного періоду, таким чином, піхви мечів періоду Київської Русі слід розглядати як невід'ємний елемент озброєння, який поєднував захисні, функціональні та естетичні характеристики й водночас відображав соціокультурні особливості суспільства. На жаль, у наш час піхви майже не збереглися. Від дерев'яного виробу здебільшого залишаються лише металеві наконечники, які своєю чергою багаті на візерунки [3]. Литі бронзові наконечники, які у тому числі виготовлялися на території Русі, називають «балтійськими» або притаманними балтійському регіону, адже саме там вперше було знайдено глиняні форми для виготовлення цих виробів. Значну кількість наконечників балтійського типу було виявлено на території України, окрім Києва та Чернігова, також у Дорогобужі, Листвині, Луцьку, Підгірцях, Звенигороді. Ідентичні артефакти знаходять широким ареалом, що охоплює практично всю Європу [2].

Починаючи з X ст., майстерні з виготовлення цих предметів виникають у Київській Русі. Якість місцевого виробництва справила вплив на скандинавів, що зумовило поступову трансформацію північної орнаменталії зі звіриних мотивів у рослинну, яка була властива слов'янам [4]. Специфічним місцем злиття східної (рослинної) та західної (звіриної) традицій в IX–X ст. став острів Готланд (Швеція),

який наприкінці X ст. поступився своєю роллю прибалтійському регіону. Дослідження знахідок з Готланду та країн Балтії ілюструє поступову трансформацію орнаментальних мотивів та підкреслює торгівельно-культурні зв'язки слов'ян із норманами, а також вплив мистецтва Київської Русі на скандинавські народи [1].

Отже, металеві наконечники піхов мечів виступають важливим джерелом для реконструкції процесів культурної трансформації та міжрегіональних контактів у середньовічній північній Європі. Впливи північної традиції орнаменталії, переосмислені слов'янами на Русі, сприяли формуванню нових художніх форм, які згодом стали характерною ознакою слов'янської культури та своєрідним популярним «брендом» північної Європи. Територія України, таким чином, виступає не лише локальним центром ремісничого виробництва, але й важливим вузлом у системі міжкультурних контактів середньовічної Європи.

Джерела і література

1. Корзухина Г. Ф. Из истории древнерусского оружия XI века. *Советская археология*. 1950. Т. XIII. С. 63–94.
2. Пивоваров С., Калініченко В., Ільків М. Проблеми хронології литих бронзових наконечників мечових піхов балтійського типу. *Археологія і давня історія України*. 2017. № 2 (23). С. 71–80.
3. Harrison A. Scabbard. Fordham University. 2017. Режим доступу: <https://medieval-london.ace.fordham.edu/exhibits/show/medieval-london-objects/scabbard> (дата звернення: 05.09.2025).
4. Paulsen P. Schwertortbänder im 9.–11. Jahrhundert. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1953. 212 p.

Ryzheva N., Head of the History Department, V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institut of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), ryzheva.nadiya@gmail.com

Mykhailov M., Postgraduate Student specialty 032 History and archaeology, V. O. Sukhomlynsky Educational and Scientific Pedagogical Institut of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), mihal.99ua@gmail.com

CULTURAL INTERACTIONS IN THE DECORATIVE DESIGN OF SWORD SCABBARDS IN KYIVAN RUS

This article analyzes the decorative design of sword scabbards in Rus as an indicator of cultural interactions in Europe during the 9th–11th centuries. The study examines local and northern ornamentation traditions, the influence of Scandinavian and Baltic art, as well as the production of scabbard chapes. The role of the territory of Ukraine is defined as an important center of craft production and intercultural connections.

Keywords: sword scabbards, decorative design, Kyivan Rus, cultural interactions, archaeology.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіти за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Формат 60×84¹/8. Ум. друк. арк. 18,1. Тираж 100 пр. Зам. № 3012-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.